

Українська мова – невід'ємний атрибут української державності

Українська мова – невід'ємний державницький атрибут, що зберігає свою історичну спадкоємність від давньокиївської доби. Як мова найчисленнішого, найстаршого, автохтонного і титульного етносу українська мова відповідно до загальноприйнятої світової практики виконує функцію єдиної державної мови в Україні. Статус української мови як державної закріплений у статті 10 Конституції України.

Державність української мови є уособленням української держави, гарантією збереження національної ідентичності українського етносу і державної єдності України, головним стимулом консолідації українського суспільства на всій території України і формування сучасної української політичної нації. З огляду на це українська нація і держава мають забезпечувати відродження і захист української мови, якісну розбудову українського мовного простору.

Українське законодавство про мову бере початок від 24 березня 1918 року, коли було прийнято Закон Центральної Ради про запровадження української мови у банківській і торговій сфері. У ньому зокрема вказувалося: «Всякого роду написи, вивіски... повинні писатися державною українською мовою...». У пункті 3 проголошено: «мовою в діловодстві має бути державна українська».

3 січня 1919 року Директорія видала закон про державну українську мову в УНР та про обов'язкове вживання української мови у діловодстві Української Академії Наук.

З втратою незалежності Української Народної Республіки ці закони втратили силу.

21 вересня 1920 року Рада Народних Комісарів УРСР ухвалила декрет про українську мову — її запроваджено як предмет у школах і введено до вживання в державних закладах та установах.

22 листопада 1922 року ВУЦВК затвердив «Кодекс законів про народну освіту в УРСР», де сказано: «українська мова як мова більшості населення України, особливо на селі, і російська мова як мова більшості населення в містах і загальносоюзна мова, мають в УРСР загальнодержавне значення і повинні викладатися у всіх навчально-виховних закладах Української Соціалістичної Радянської Республіки».

1 серпня 1923 року Раднарком УРСР видав декрет «Про заходи забезпечення рівноправності мов і сприяння розвитку української мови». В Україні 1925 року вийшла серія постанов про українізацію. У цих документах йшлося про відкриття шкіл з українською мовою навчання, збільшення кількості видань різної літератури, зокрема підручників, газет, журналів, українською мовою, вивчення української мови державними службовцями, переведення діловодства на українську мову тощо. На початку 30-х років українізація помітно гальмується, її здобутки ліквідуються, а 22

листопада 1933 року ЦК КП(б)У ухвалює постанову про її припинення. Почався зворотний процес звуження функцій української мови й витіснення її російською.

1989 року було конституційно закріплено державний статус української мови в Україні, а 28 жовтня 1989 року прийнято Закон про мови в Українській РСР. Цей закон, незважаючи на його важливе значення для боротьби за збереження української мови, мав, проте, напівколоніальний характер: у багатьох його статтях поруч зі словосполученням «українською мовою» стояли слова «або російською». Це значною мірою зводило нанівець проголошений законом намір, як сказано в преамбулі, забезпечити «українській мові статус державної з метою сприяння всебічному розвитку духовних творчих сил українського народу, гарантування його суверенної національно-державної майбутності».

У Декларації про державний суверенітет України, прийнятій Верховною Радою Української РСР 16 липня 1990 року, серед іншого вказувалося: «Українська РСР забезпечує національно-культурне відродження українського народу, його історичної свідомості і традицій, національно-етнографічних особливостей, функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя».

Незадовго до проголошення незалежності України, 12 лютого 1991 року, Рада Міністрів України ухвалила Державну програму розвитку української мови та інших національних мов в Українській РСР на період до 2000 року, яку не було виконано.

Відповідно до ст. 10 (Розділ I — «Загальні засади») Конституції України українська мова є єдиною державною мовою України.

Державний статус української мови означає її обов'язкове застосування на всій території України при здійсненні повноважень органами державної влади та органами місцевого самоврядування (мова актів, роботи, діловодства, документації тощо), а також в інших визначених законом публічних сферах суспільного життя, зокрема у роботі державних і комунальних навчальних закладів, сфері обслуговування, культурі, засобах масової інформації тощо (Рішення Конституційного Суду України від 14 грудня 1999 року № 10-рп/99 про офіційне тлумачення статті 10 Конституції України).

Доленосне і принципове значення для майбутнього української мови і української держави має національна мовна свідомість і мовна гідність. У їхньому формуванні чільну роль має відігравати українська інтелектуальна еліта, насамперед вище керівництво держави, яке своїм особистим прикладом і зусиллями має утверджувати престиж української мови, української нації і держави. Вільне володіння державною мовою – юридичний обов'язок кожного громадянина України.

Головний спеціаліст

Дніпровського районного управління

юстиції у м. Києві

Шевченко Д.С.